

*Prof. Pierangelo Sequeri író, zeneszerző,
a római II. János Pál Teológiai Intézet elnöke,
egyházzenesész*

1. Az Eucharisztia mint a keresztény élet forrása

Az első keresztény közösségek lényegüket tekintve eucharisztikus és családi közösségek. Az Úr vacsorájára emlékező ünnepelésben – amely teljesen spontán módon tartalmazza Jézus halála áldozatának értékét –, a legkorábbi keresztény közösségeket alkotó testvéreknek nincsen hiányuk semmiben. Noha a *mysterium fidei* teljes gazdagsága még kibontásra vár, már nem kell semmi olyat hozzátenni, ami az *Egyház formájának* lényegéhez tartozik.

Az Eucharisztia értelmének kibontásából fakad a hitélet feltételeinek és következményeinek további fejlődése (hiszen a *hagyomány* és a *küldetés csúcsáról és forrásáról* van szó) meghatározza a kereszténységen belüli különbségeket.¹ Az Eucharisztia következménye, hogy egybekapcsolják a *Jézusra való emlékezést* és az *apostolok cselekedeteit*, amelyek megmutatják, hogy az isteni kinyilatkoztatás benne foglaltatik az Úr testében.² A közösségek egysége, a tisztáról és tisztátalanról szóló új szabályok, a szertartások és az imádság értelme, a hívők testvéri közössége, a szolidaritást kifejező tettek közös, egyesítő és ihlető alapja az Úr utolsó vacsorájának megisméltése, amely az ő kinszenvedésére való emlékezés és az azzal való azonosulás magja. Az eucharisztikus együttlét szakramentális középpontja az értünk adatott eucharisztikus test és a kiontatott vér. A helyzet eszmei hátterét a tanítványok közössége adja, akik „együtt vannak” az Istennel való „új, közeli ismeretségben”. Az Úrral vannak az Úrban, azok között és mindazokkal együtt, akik meghallgatják Isten ígését, és valóra is váltják. A *Jézusra való emlékezés (memoria Jesu)* és a fokozatos, fejlődő megértés a Szentlélek által történik, és az Eucharisziában kerülünk kapcsolatba a keresztre feszített és feltámadt Úr testével. Fordulópont, és egyúttal az a szentség, amely egybekapcsolja *Jézus életének (vita Jesu)* beteljesülését és az *Egyház kialakuló formájának (forma*

Ecclesiae) kezdetét, „*amíg Ő újra el nem jön*”.³ Pált és Jánost olvashatjuk úgy, genetikus értelemben, mint az Úr testének két nagy teológiáját: kapcsolatát az övéivel és a sokasággal, az *agapé* igazságosságát adó Atyaistennel, az Isten országának *eszkatonjával*, amely megmarad a történelemben. A keresztény szentségek a *test körül hozzák létre* a Szentlélek templomát, amely az Úr testét jelentő Eucharisztia kisugárzása, amelyben benne lakik az isteni *pléróma* („*benne lakik testi formában az istenség egész teljessége*” Kol 2,9; Ef 1,22–23).

Az egyetemes vallásos képzelet számára hallatlan módon a hétköznapi életben történt meg a krisztusi kinyilatkoztatás Isten közelségéről. Ezt a közelséget láttuk, hallottuk és érinthettük meg az Úr teste által. Jézus megnyilatkozásainak idejében ez mindvégig így volt, mint Isten országa eljövételének helye és ideje. Az evangéliumban megjelenő kinyilatkoztatás eltér minden megtörtént és minden még lehetséges kinyilatkoztatástól: nem hatalmas vallási-politikai esemény (mint a Messiás konszekrációja vagy egy vallásalapító áldozata), sőt, ezeket távol tartja magától (pl. a számár hátára ül, a keresztfán függ). A hétköznapi élet az a hely, ahol minden egyes ember meríthet Isten történetének értelméből, ahol ténylegesen eldől, mi az igazság a nagy eseményekben éppúgy, mint az ember célját illetően. A hétköznapi élet a „sokak” története, akikért a Fiú odaadja a testét, és vérént ontja. A hétköznapi élet a történelem „mindenki” számára: azoknak, akik a törvény alatt és azoknak, akik a saját lelkiismeretük szerint élnek, azoknak, akik ismerik az igaz Isten lakhelyét, és azoknak, akiknek nincsen eszközük rá, hogy felkutassák Őt. Ez mind a krisztusi kinyilatkoztatás látókörében történik, Isten közelségében, mint ha a Fiú egyszerűen és közvetlenül az alamizsnálkodó láthatatlan özvegyért, Szamária földjének elképzелhetetlen tulajdonosáért, az elfeledett kánaáni civilizáció lényegtelen örököséért, a fán gubbasztó, megdöbbsent vámosért jött volna közénk. Elsősorban őértük jött, magasztosan megvetve az ígéretet öröklő nemzet várakozását irányító vallási számíttatásokat, azt a politikai bürokráciát, amely kézben tartja a látszatra megszokadt és érthetetlen történelmet, miközben nem mond le hivatalos álmairól: a nép felszabadításáról, a visszatérésről a régi korok csillogásához, a nemzetek hódolatáról, a kiválasztottság biztosította vezető szerepről. Mindezt az ősi igék kísérik végig, amelyek fatális módon az idők során magukba olvasztják a vallási bezártság hatásait. Ebből fakad tehetetlensége, válsága,

s ugyanez lesz érvényes többször a kereszténység történelmére is. Ugyanakkor ez jelöli ki a *kairoszt*, amelynek értelmét bátorsággal kell megfejtetni és azután szembe kell vele nézni, az „új” szövetség értelmében. A szövetségben nincsen vallási automatizmus, amely megengedné, hogy az alapító mítoszra hivatkozzunk, és az ezt megerősítő szent szertartásba meneküljünk („*Ábrahám fiai vagyunk*”). Azt sem lehet elkerülni, hogy a kiválasztottság klerikális bürokráciájába ne szűrődjön be a hűtlenség és a bűn („*Nem mindenki, aki azt mondja nekem: Uram, Uram!*” Mt 7,21).

2. Megmerítkezni az Úr halálában

Megmerítkezni Jézus Krisztus halálában, amelyet ő úgy fogad el Isten fiaként, hogy hagyja magát „körbezárni” a kötelességüket elhanyagoló, a törvényt semmibe vevő bűnösök által, Isten megszabadít bennünket a Törvény átkától, amely mindenkit elítél, de nem üdvözít senkit. A Törvényt nem szabad figyelmen kívül hagyni, de senki sem kerül kárhozatra pusztán azért, mert megszegte a Törvényt.

A Törvényt meg kell tartani, de senki sem üdvözülni pusztán azért, mert megtartotta a Törvényt. A Fiában Isten visszavonhatatlanul megpecsételi az „új” szövetséget, végképp megtisztítván a terepet a kegyelem, az igazság és a szeretetben hozott ítélet előtt. Ez tartja fenn a szövetséget, ez teljesíti be az igazságot, ezen múlik a sikere. Ez az, ami megváltja vagy elítéli az embert Isten színe előtt, legyen bár zsidó vagy görög, férfi vagy nő, gyermek vagy aggastyán, tartozzon bár akármilyen törzshöz, nyelvhez, fajhoz vagy valláshoz. Isten *agapé jellegű valóságos jelenléte* előmozdításának képességét kell kifejlesztenünk, amely mindig keres, és sohasem adja fel a küzdelmet. Ez az, ami beteljesíti az igazságosságot, és igazolja a Jézusban, Isten Fiában megjelent igazságot. Önátadását őrzi az a szentségi gesztus, amelyet ránk hagyott, ez a pecsétje Isten közelségének a történelem egész folyamára; ez foglalja magában az Egyház valóságát, amely ezt követi és ebből következik. A közösség, amely egybegyűlik körülötte, kezdettől fogva távol van attól, hogy méltó legyen erre az adományra. Amikor mi önmagunkról írunk, az ritkán viseli magán a *szent egyszerűség* jegyeit. Nem olyan, mint ahogyan az apostolok írnak, akik őszintén megvallják – kristálytisztán emlékezve a jövő emlékezőse

érdekében –, hogy felismerésük milyen törékeny volt. (Az igazmondásnak az egyik olyan tényezője ez, amely kard módjára hasítja szét a kétséget az írások hitelessége felől.) Az apostolok első közössége sem értette meg még a misztériumot. És (megszakítás nélkül csatlakozva ezekhez az írások tanúsága szerint) nem nőttek fel még a misztériumhoz azok a közösségek sem, amelyek kialakították azt a legfőbb keresztény szertartást, amelyből az összes kialakult. Mégis, az apostoli közösségre bízta az Úr, hogy az összes többi, ezt követő közösség alapja legyen. És testének és vérének szentsége, amelyet megisméltünk, mindig újra megváltja a Bárány „szép jegyesét”.

Ebből következik, hogy szükségünk van rá: higgyünk, szeressünk és még nagyobb lendülettel, határozottsággal csatlakozzunk az „első szere-tetthez”. Az Egyházat éppen ez az „isméltés” szenteli meg, amelynek révén mindenütt és mindenkor kész tanúságot tenni az evangéliumról és a Lélek adományairól.

Az Úr követése és a hozzá való ragaszkodás teszi megtámadhatatlanná az Egyház szentségét, amely minden alkalommal újra meg újra létrehozza azt a helyet, ahol Isten az igéjét és a testét nyújtja nekünk, mindenki üdvösségére. A közösség, amely ezt cselekszi – félve és remegve, egyszerre ámulva és tudatosan –, a leglényegesebb dolgot teszi. Az Eucharisztia áldozatának megisméltése felmutatja mindenki számára, hogy Isten ígéretei megmaradnak az Úr követésének idejében. Ebben a gesztusban érhető tetten az újdonság minden létező vallással szemben, hogy az Úr testében nyilatkoztatja ki magát az Isten, és megmutatta a Jordánban történt megkeresztelkedésétől kezdve az utolsó vacsora estéjéig az Atyaisten imádásának igazságát és szellemét. Az oltárközösség egyházi jellege, amely testvéri és befogadó, meghatározza a gnózis ellentétéként értelmezett igazságot: a Fiú soha nem látott kinyilatkoztatását, amint odaadja önmagát váltságul mindenkiért. Nem olyan tökéletes emberek között lehet Őt megtalálni, akik tetteikkel kiérdemelték a jelenlétét, hanem a szegények között, akiket méltóvá és csodálatossá tesz, zavarba ejtve ezzel a gőgösöket és a hiúakat. Még az utolsó vacsorán részt vevő tanítványok sem voltak méltók az Ő ajándékára. Az Úr a saját testének átadásával bízta magát a tanítványokra, hogy képesek legyenek tanúságot tenni róla, és megőrizzék üdvözítő igazságát, amelynek nem ők jelentik az alapját, és mindezt tegyék egészen „a föld végső határáig”.

Az eucharisztikus liturgia mutatja meg, mi a hiteles alapelve, valódi tétje és jelentősége a tanítványok küldetésének.

Közöttük is az Úr nem kevés kiváltságosé lesz, hanem a sokak rendelkezésére áll, kezdve a szegényeken, az elhagyatottakon, az elveszetteken, őértük adta Isten Igéje a testét. Nem számít, ki mennyire van tőle „távol” (*Ecclesiam suam*). Jézus, a tanítványok, a tömeg: ez a sokak evangelizálásának és az *ekklészia* felépítésének ikonja, amint kirajzolódik az Eucharisztia ünneplésében, ahol az Úr jelenvaló és cselekszik saját testében (*Ecclesia de Eucharistia*).

Az Úr tanítványainak Eucharisztiaja és az Élet kenyérének ajándéka közötti mély kapcsolat gazdagabb megértése az eucharisztikus dogma fejlődésének egyik legszebb, legfényesebb vonása az Egyház lelkipásztori működése során. Ez már a kezdetektől megfigyelhető abban, hogy a közösség rendszeren összegyűlik a jelenvaló Úr körül, és abban, ahogyan befogadják azokat, akiket a Szentlélek küld (még a tanítványokat is megelőzve – vö. ApCsel 10).

3. *Az áldozat eucharisztikus értelme*

A kereszténységben kialakult kozmopolita-püнкösdi (evangéliumi-humanista) alapállás, amely létrehozta és jellemezte a Nyugatot, a liturgiában meggyengült, talán abban a reményben, hogy szociológiai értelemben áthatóbbá tud válni. A Nyugat azonban, úgy tűnik, a humanista-spirituális identitást maga szeretné alakítani, s ezzel egy időben – eltékozolva saját természetét és a kapott kegyelmet – ezeket átadja a „nagy megmaradók” eucharisztikus hivatásának.

A keresztény Kelet, amely megőrizte a szent liturgia ihlető erejét, amely képes az isteni dolgokat közel hozni, hogy átalakítsa az emberit, most alkalmasint azért sorakozik fel, hogy a kereszténység történetében titkos találkoztót adjon. Nincsen semmi és senki, sem a demokratikus politika, sem a gazdasági globalizáció, amely képes lenne az eucharisztikus cselekmény helyébe lépni a liturgikus közösségben, amely a világban összegyűlik. Nincsen olyan szó, olyan tett, olyan reform, amely elválaszthatná az eucharisztikus ünnepet a lényegétől, vagy eltávolítaná ettől az eseménytől. Ha a szavakat, tetteket és reformokat térben és időben

visszavonhatatlanul különválasztják az eucharisztikus cselekménytől, akkor ennek igazságát nem tudják létrehozni az emberi közösségben. Ezután már csak egy utolsó kérdést tehetünk fel: vajon mi a tétje (ontológiai értelemben) az Úr Testének ebben a küzdelemben a világ hatalmaival szemben, akik a „kozmoszt” akarják elhódítani saját cselekedeteik révén az Isten Lelkétől átítatott „teremtéstől”?

A kereszténység újdonsága, hogy *megváltó áldozatot* ünnepel, miközben végképp „szakít” az *áldozatok* vallásának félelmeivel és kétértelműségeivel. Az eucharisztikus áldozat csodálatos igazsága éppen ebben a gyökeres átalakulásban keresendő. A keresztény testvériség az Eucharisztia közösségében az emberi személyek legigazabb együttélését teremti meg. Azáltal, hogy a megváltó áldozatot helyezzük előtérbe, végleg megmutatkozik, hogy ez a közösség nem önmagát ünnepli.

A keresztre feszített Jézusban (vagyis Isten Fiának halálában) alapvetően végképp összetörik az a gondolat, miszerint ez a vallás önmagába zárt, magának való. Ezt a nehezen elfogadható tényt ezerszer próbálták tagadni, semmissé tenni. És ennek a tagadásnak a nyelvezete és tettei ugyanannyiszor voltak kénytelenek meghátrálni az Eucharisztia logikája előtt. Krisztus azért adja testét és azért ontja véré, mert határozottan vállalja, hogy tanúskodjon erről az újdonságról, Isten közelségéről, amely a szövetség értelmének jó hírét jelenti. Isten szövetsége a törvény jelentette megigazulás előtt és után is érvényes, feltételek nélkül, ugyanakkor az igazság elkerülhetetlen feltétele is a törvényekben. A legfontosabb pillanatban, amikor *önként* vállalja az áldozatot az Úr kezéből, *elengedi* az övéi és a többi ember áldozatát. Miközben keményen megparancsolja nekik, hogy legyenek következetesek a tanúságtételben egészen életük áldozatáig, az őket fenyegető, kézzelfogható veszély idején, Jézus nem küldi az övéit az áldozat elvállalására, hogy őt védjék vagy segítsék: önmagát ajánlja fel helyettük és védelmükben. Arra sem buzdítja őket soha, hogy mást áldozzanak fel a hűség és a követés bizonyítékául.⁴ Ők majd megteszik a megfelelő időben és a hit szabadságában a maguk felajánlását. Itt érhető tetten a vallás vallási alapon történő felforgatásának csúcspontja, amely látszatra csekélység, ám valójában hallatlan, és hatalmas jelentősége van. Isten nevében magunkat ajánlhatjuk fel, nem ajánlhatunk fel mást. Nem lehet Istennek felajánlani nevének szeretetért valaki másnak az életét, még az utolsó bűnösét sem. Csak a saját életünket

ajánlhatjuk fel. Ez a világ megváltásának *ökonómiája*, szemben a Földön szokásos mások feláldozásával.

Az Eucharisztia felfogható és megélhető úgy, mint a krisztusi ki nyilatkoztatás eredeti jelenetének „megisméltése”. Így válhat olyan eseményé, amely bevezeti az embert abba a misztériumba, amelyet Isten szentháromságos kapcsolata jelent az emberek kollektív történelmével.

A szentáldozás „*az ő Testéből és Véréből*” az Úr utolsó vacsorájának egyház általi megisméltésének keretében az a történelmi kapcsolódási pont, ahol leginkább megtapasztalható az Úr üdvözítő közelsége, amely *valóságosan* megisméltődik. Ebből fakad az *Egyház formájának* kialakulása. Végeredményben ez az a kincs, amely a közösség tulajdonát képező mezőn van elrejtve. A mag, amelynek gyümölcsöt kell hoznia, kezdetben valóságosan az Úr teste, amelyet értünk adott az emberiség „új családjában” (vagyis az *adelphotes [a testvérek]* között, akiket minden törzsből, nyelvből és nemzetből gyűjt egybe), akik meghallgatják az Igét, az égből alászállott kenyérral táplálkoznak, s engedik, hogy megérintse, meggyógyítsa, megáldja őket az Úr Jézus. Olyan közösség ez, amelyben az úr és a szolga, a zsidó és a görög, a férfi és a nő olyan méltósággal tud „együtt lenni”, mint ugyanannak az Atyának a gyermekei, s amelyet még senki sem látott.⁵ Az evangélium, amely megtermékenyítette, újjáteremtette az emberiség történelmét, éppen azzal okozta az „első botrányt”, hogy az emberek képesek voltak „együtt lenni”.⁶ Ugyanennek kell ma is sugározni a fényét és erejét ebben a szekuláris és sok vallást felvonultató világban. És éppen ugyanazon a módon.

Jegyzetek

1. BOSELLI, G., *Celebrare da cristiani nell'era secolare*, Qiqajon, Monastero di Bose 2016; THÉOBALD, Chr., *Spirito di santità. Genesi di una teologia sistematica*, Dehoniane, Bologna 2017, 393–485. („A nehéz együttélés”).
2. ApCsel 4,32–34 (és más hasonló helyek). Vö. JUSZTINUSZ, *Apologia*, I, 66, 1. Az Eucharisztia ekkléziológiai következményeinek levezetésében mindig nyilvánvalóan jelen van a teljes evangéliumi közösség (Jézus, a tanítványok és a tömeg) „eredeti kontextusa”. Itt nem csupán a testvérek támogatásáról és a szegények segítéséről van szó, hanem a *forma ecclesiae* kapcsolatáról azzal a közeggel, ahol tanúságát ki kell fejtenie a laikus és sokvallású *polisz* keretei között (*domus ecclesiae*). A kereszténység, s ezen

belül az ekkleziológia Nyugaton látványos „társadalmi teológiát” halmozott fel, amely az evangelizációról, a tanúságtételről szól. Napjaink kegyelmi idejében (*kairosz*) különösen is fontos, hogy a „családi teológia” (a családok és a családiasság mind egyházi hálózat) ugyanilyen széles és mély legyen. Nem csupán arról van szó, hogy a világegyházra vonatkozó ekkleziológiát alkalmazni kellene a szerény és privát szférára (vajon miért „szerény” és miért „privát”?). Arról van szó inkább, hogy vissza kell adni *elméleti erejét és alapvető értelmét* a mai poliszban végzett evangéliumi szolgálatnak, ahol a *domus ecclesia* számos formája (bár láthatatlan az elkötelezett kereszténység számára, de annál nagyobb elismerésre számíthat a kivülálló sokaság részéről) nem csupán végrehajtó egységei és helyi makettjei a nagy intézménynek. Inkább akként kell őket elismerni, mint hatékony mód a vallási mediációra az evangélium, a sokaság és az egyes emberek között, amely hozzájárul az Úr *ecclesiájának* kialakításához.

3. „*Isten összehívta azokat, akik hittel tekintenek Jézusra, az üdvösség szerzőjére, az egység és béke princípiumára, és Egyházat alkotott belőlük, hogy ez az Egyház legyen minden egyes ember számára ennek az üdvöt hozó egységnek a látható szakramentuma*” (LG 9).
4. „*Amikor már közeledtek szenvedésének és megdicsőülésének napjai, szilárdan elhatározta, hogy Jeruzsálembé megy. Követeket küldött maga előtt. Ezek elindultak, s eljuttattak a számáraiak egyik falujába, hogy szállást készítsenek neki. De nem fogadták be, mert meglátszott rajta, hogy Jeruzsálembé megy. Ennek láttán a tanítványok, Jakab és János felháborodtak: »Uram, ha akarod, lehívjuk az égből a tüzet, hadd pusztítsa el őket!« De ő hozzájuk fordult és rájuk piritott” (Lk 9,51–55).*
5. Cfr. CAVANAUGH, W. T., *The Work of the People as Public Work: the Social Significance of the Liturgy*, Valparaiso University, 2008; DUJARIER, M., *L'ecclésiologie du Christ-Frère aux huit premiers siècles. I. L'église s'appelle 'Fraternité' (Ier – IIIe siècle)*, Cerf, Paris 2013; SALVIOLI, M., *La Chiesa generatrice di legami. Una risposta ecclesiológica ai limiti dell'individualismo liberale*, Vita e Pensiero, Milano, 2018.
6. BROVELLI, F., *Eucaristia, forma della comunità*, 2004; vö. www.caritas.it